

Otakar Štorch: Exil 1948 a 1968 ve Švédsku

Situace pro uprchlíky z Československa obdržet politický azyl v neutrálním byt' demokratickém Švédsku byla po nastolení komunistické diktatury u nás v roce 1948 daleko, daleko obtížnější než pro žadatele o politický azyl po vpádu vojsk Varšavské smlouvy roku 1968. Nejsnadněji obdrželi azyl hned po pražském komunistickém puči, zaměstnanci naší tehdejší ambasády, kteří o něj požádali. Pak také zástupci československých firem v zemi, kteří se také nesmířili s diktaturou a vrátit se rovněž nechtěli. V té době existoval pro politické uprchlíky, jimž bylo dovoleno v zemi zůstat zákaz, aby se v některých velkých městech usadili, jako například v samotné metropoli. Nicméně tato a jiná nevstřícná praxe vůči politickým utečencům nebyla tak drastická jako pro některé uprchlíky z nacistického Německa, před druhou světovou válkou z nichž dokonce někteří byli vraceni s risikem ztráty života nebo údělem skončit v koncentračním táboře. Později se postupně tolerance Švédska výrazně zlepšila a v sedmdesátých letech Švédsko například přijímalo ročně z utečeneckých táborů v Itálii kolem čtyř set východoevropských uprchlíků ročně, pokud ti byli švédskou komisí schváleni, a ta byla velmi vstřícná. Navíc to byla jediná evropská země, jež z přeplněných italských uprchlických táborů, východoevropské uprchlíky v té době vůbec přijímala.

Přes prvořadé úsilí vybudovat si nejdříve z nuly základní podmínky existence, část exulantů z roku 1948 se angažovala od počátku krajansky i politicky. Ve Stockholmu vznikl spolek československých exulantů a byl založen taktéž Sokol Stockholm, o kterém ostatně zasvěceněji bude referovat současný starosta „Sokol Goteborg“, Pavel Mrázek. Do stockholmského „Úterního klubu“, jenž byl exkluzivní metropolitní záležitosti pro domorodé umělce, intelektuály a významné osobnosti vůbec, byli zváni naši noví exulanti, a to zásluhou hraběnky Ameli Posse, jež byla manželkou malíře Jana Brázdy a byla velká přítelkyně naší země a ovládala češtinu. Tato Československu silně přátelsky nakloněná dáma dokázala mimo jiné přesvědčit patřičný švédský úřad, aby Švédsko poskytlo našim mladým utečencům, kteří dleli tehdy v německých uprchlických táborech, kde byly tehdy drastické poměry, možnost emigrovat do Švédska. Navíc o této výrazně dámě je třeba připomenout, že byla osobní přítelkyně prezidenta E. Beneše a jako první žena obdržela za svá angažmá pro Československo v zahraničí řád Bílého lva. Na tehdejší exilové aktivitě měl velkou zásluhu také československý velvyslanec, Jan Táborský, jenž po puči abdikoval jako leckterý z jeho kolegů

a zaměstnanců našich zastupitelství ve světě. Dosti exulantů, kteří se s nemalou obtíží mohli v padesátých letech ve Švédsku usadit později emigrovali do USA nebo do Kanady nebo jinam jako například výrazný aktivní exulant dr. Robert Vlach , jenž se přesunul do Hamburgu, kde ve své exilové činnosti pokračoval. Důvod odchodů byla určitá politická frustrace v zemi švédské a dále skutečnost, že pro například vysokoškolské profese nebyla tehdy téměř možnost adekvátního uplatnění, a to ani po letech pobytu v zemi.

V pád vojsk komunistického impéria do Československa před 40.lety 1968 vyvolal v neutrálním, ale demokratickém Švédsku, také oficiální silný protest. Tehdejší sociálně demokratická vláda (ostatně s krátkými výjimkami jak jinak) s premiérem Tagem Erlanderem včele vydalo obratem prohlášení, jež znělo -mimo jiné- následovně: „Opět se stalo ,že v další komunistické zemi hnutí svobody bylo násilně udušeno...“, dále: „Pražské události opět ukázaly staré metody o nichž se švédská vláda domnívala, že už nikdy nebudou v současné době.uplatněny“. Bezprostředně jako ve většině větších měst království, demonstrovalo ve Stockholmu kolem deset tisíc občanů proti vpádu vojsk komunistického impéria do Československa. Švédské úřady, projevily nevídanou vstřícnost vůči Čechům a Slovákům, kteří chtěli do království emigrovat. Během dvou let se počet československých uprchlíků pohyboval něco pod 4.tisíce. Opět se obnovil Sokol Stockholm, jenž disponoval svého času klubovní místnosti ke krajanské komunikaci.

V prvních výročích onoho černého bodu v našich dějinách se naše emigrace početně účastnila demonstrací proti udušení začínající názna svobod v doposud konsekventní komunistické tyranii. Je třeba v zájmu skutečnosti o exilové činnosti ve Švédsku informovat také o aktivitě exkomunikovaných komunistů, kteří vydávali Římské listy. Ve Švédsku to byl, pro exulanty odpůrce totalitních ideologií vůbec, kontroverzní Zděnek Hejzlar, jenž jako mnozí jeho souputníci v tragickém roce 1948 byli vesměs pomahači hrobařů naší demokracie. Ale tím, že odsuzoval svým postojem imperiální politiků Sovětů aspoň po roce 1968 a mluvil ve prospěch pojetí komunismu á-la Alexander Dubček ovlivňoval švédskou, evropskou ortodoxní levici, která se jinak stavěla a priori k demokratickým exulantům zády, ať už jejich argumentace měla sebelepší kvalitu.Jaderný fyzik František Janouch vedl Nadaci Charty 77 a tím se mu podařilo získávat finanční prostředky mimo jiné pro spisovatele, kteří byli doma na indexu a jimž pomáhal publikovat i na Západě.V osmdesátých letech minulého století, kdy v období tak zvané **normalizace v komunistické totalitě doma, režim vyděračsky počal nabízet československým emigrantům možnost po tolika letech navštěvovat svoji zemi,-známa pod jménem „Úprava vztahu“-**, účast

našich emigrantů na švédských akcích proti například věznění disidentů u nás a při dalších smutných výročích připomínající vpád vojsk Varšavské smlouvy k nám, poklesla. Po celou dobu exilové doby, tedy od roku 1948 až do roku 1989 nepřestal ale existovat viditelný politický odpor proti komunistické tyranii doma ani ve Švédsku. Sokol s cvičenci ze Švédska se zúčastňoval sletů v zahraničí. Jan Stránský vydával politicky angažované Severské listy. V roce 1983 odstartovalo Sdružení svobodných Čechů a Slováků, jež vedle etnických aktivit, stálo zároveň manifestačně proti diktatuře doma a připojovalo se ke každé demokratické akci v království i ve světě ve prospěch opětného nastolení demokracie v Československu a v zemích se stejným osudem. Spolek se rovněž viditelně angažoval ve prospěch vězněných disidentů ve zmíněných zemích. Navíc většina, drtivá většina československých emigrantů ve Švédsku, poskytovala individuálně permanentní svědectví Švédům, kteří byli dost často (a mám podezření, že podnes) poloslepí ohledně stavu nesvobody v zemích východního bloku s totalitární politickou strukturou.

Vážení přítomní! jsem si vědom, že v časovém rámci, který oba dva máme dnes k dispozici jsem aspoň v kostce naplnil dnešní dané téma. Děkuji za pozornost.